

Базиева А.М.

**ИШМЕРДҮҮЛҮКТҮ БОЛЖОЛДОО НЕГИЗИНДЕ ЧАКАН МЕКЕМЕЛЕРДИ
ЭФФЕКТИВДҮҮ БАШКАРУУ СТРАТЕГИЯСЫН ИШТЕП ЧЫГУУ**

Базиева А.М.

**РАЗРАБОТКА СТРАТЕГИИ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ МАЛЫМИ
ПРЕДПРИЯТИЯМИ НА ОСНОВЕ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

A.M. Bazieva

**DEVELOP STRATEGIES FOR EFFECTIVE MANAGEMENT OF SMALL
ENTERPRISES BASED ON OF THEIR ACTIVITY PREDICTION**

УДК: 338.242.2

Кыргыз Республикасындагы чакан жана орто мекемелердин өнүгүүсүнүн стратегиясын иштеп чыгуу үчүн эффективдүү башкаруунун негизги факторлору каралып чыкты. Чакан мекемелердин өнүгүүсүндө экономикалык болжолдоо процессинин калыптанышынын алгоритми сунушталды.

Негизги сөздөр: чакан жана орто мекемелер, өнүгүү факторлору, стратегия, болжолдоо.

Проведен анализ факторов эффективного управления малым предприятием для разработки стратегии развития малого и среднего предприятия в Кыргызской Республике, предложен алгоритм формирования процесса прогнозирования.

Ключевые слова: малые и средние предприятия, факторы развития, стратегия, прогнозирование деятельности.

Analysis of factors of effective management for small business development strategy for small and medium enterprises in the Kyrgyz Republic is conducted and the algorithm of activity prediction are proposed

Key words: small and medium enterprises, factors of development, strategy, activity prediction.

Заманбап экономикалык процесстер жогорку даражадагы туруксуздугу жана тез өзгөрүмдүгү менен мүнөздөлөт. Бул экономикалык субъекттердин сырткы чөйрөнүн өзгөрүүлөрүнө тез туураланып, ийкемдүү болушуна мажбур кылат. Мекеменин сырткы чөйрөнүн өзгөрүүлөрүнө тез ылайыкташууга багытталган башкаруусу жок, же жокко эсе болгондун, негизги белгилерин айтып кетсек, алар:

1. башкаруу усулдары, принциптери, максаттары мекеменин өткөн чактагы өнүгүүсүнө багытталган (өткөн чагы ийгиликтүү болгондо дагы);

2. мекемеде билимди жана маалыматты башкаруу системасы тарабынан жаңы идеяларга жол берилбейт;

3. мекеменин жамааты тарабынан жаңы идеяларды, ой-табууларды, технологияларды колдонуу сунушталбайт;

Натыйжада мекеме атаандаштыктагы позициясын уттурат, жана атаандаштыкка болгон жөндөмдүүлүгү төмөндөйт.

Ал эми, учурда же келерки чактагы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүгү жогорку дэңгээлде болгон мекеменин, эффективдүү башкаруунун негизги белгилерин жыйынтыктасак, төмөнкүлөр чыгат:

1. Мекеменин сырткы шарттарга ийкемдиги жогорку дэңгээлде

2. Мекемени башкаруунун экономикалык болжолдоого негизделиши

3. Мекемеде жаңы технологиялардын колдонулушу, жамааттын жаңычылдык дэңгээлинин бийиктиги

4. Мекеменин уюштуруу маданиятынын өнүгүүгө багытталышы

5. Мекемеде билимди жана маалыматты башкаруу системасынын эффективдүүлүгү

Азыркы базар экономикасынын шарттарында, мекеменин ишмердүүлүгүн башкаруу, экономикалык болжолдоого негизделиши керектелет. Экономикалык болжолдоо пландаштыруунун сапатын жогорулатууга өбөлгө түзөт, ал эми экономикалык болжол - өзүнүн мүнөздүү бөтөнчөлүгү бар, планга чейинки документ болуп саналат. Экономикалык болжол – ар кандай усулдардын негизинде аныкталган, келечектеги боло турган окуялардын варианттары. Болжолдоонун усулдарын жалпысынан караганда эвристикалык жана экономика-математикалык деп бөлөбүз [1]

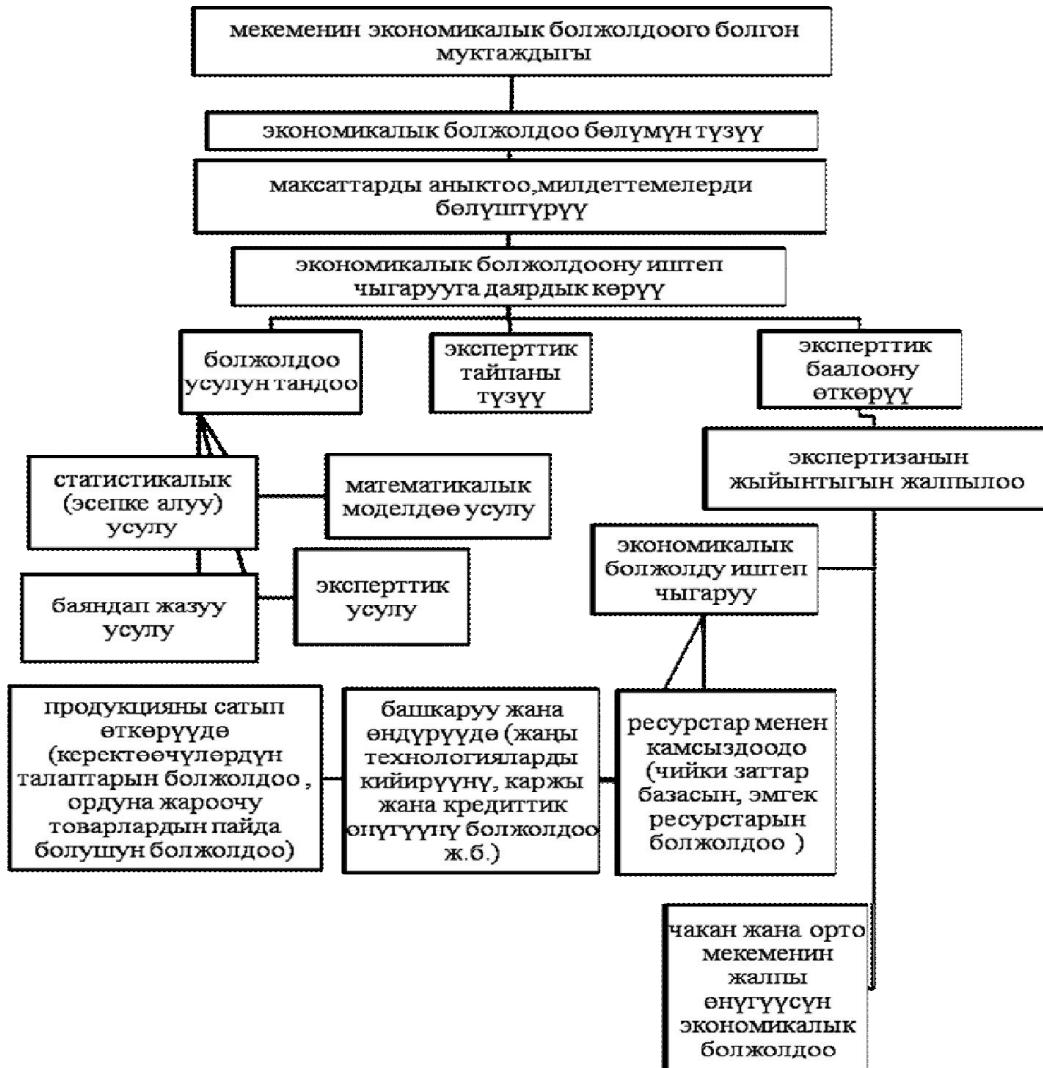
1. Эвристикалык (эксперттик усулдар – сценарий усулу, максаттардын дарагы, «мозг штурму», Делфи методу, социалдык изилдөөлөр – сурамжылоо, анкеталарды толтуруу)

2. Экономика-математикалык (статистикалык усулдар - мезгил катарлары, экстраполяция, моделдөө жана каржы математиканын методу).

Экономикалык болжолдоо – кайсы бир экономикалык процесстин өнүгүүгө болгон перспективасын илимий изилдөө жана баалоо. Экономикалык болжолдоонун максаты – рыноктун конъюктурасына таасир этүүчү факторлордун тенденцияларын (умтулуусун) аныктоо жана мекемени башкарууга илимий өбөлгө түзүү.

Мекемеде экономикалык болжолдоонун негизинде башкарууга муктаждык пайда болгондо, 1-сүрөттөгү алгоритмин колдонууга сунуштайбыз.

1-сүрөт Чакан мекемелердин өнүгүүсүндө экономикалык болжолдоо процессинин калыптанышынын алгоритми (авторлор тарабынан түзүлгөн)

Болжолдун пландан болгон негизги айырмачылыгы төмөнкүдө: компаниянын болжолдонгон көрсөткүчтөрүн (атаандаштардын, чийки заттар менен камсыздоочулардын жана керектөөчүлөрдүн иш аракеттерин жана тобокелдиктерин) толук түрдө аныктоого мүмкүн эмес. Экономикалык болжолдоонун негизги проблемалары мекеменин келечектеги ишмердигинин кээ бир аспектилеринин дайынсыздыгынан келип чыгат.

Дайынсыздык деп – рыноктун каттышуучуларынын келечегине таасир эткен кубулуштардын ыктымалдуулугу жөнүндөгү маалыматтын жетишпестигин айтабыз. [2]

Фирманын ички чөйрөсү жөнүндө сөз кылсак, анда болжолдоого биринчи тоскоолдук болуп өндүрүш күчтөрдүн жана өндүрүш мамилелеринин өнүгүүсүнүн дайынсыздыгы саналат. [3]

Бири бири менен тыгыз байланышта болуп, биринчилери экинчилерине шарт түзүшөт.

Илимий техникалык прогресс, өндүрүштү машиналаштыруу, жогорку технологиялуу өндүрүш-

кө өтүү өндүрүш мамилелеринин өнүгүүсүнө алып келет, ошондуктан фирманын ички чөйрөсүн үзгүлтүккө учуратпай анализдеп туруу зарыл.

Мекеменин өнүгүүгө багытталган жогорку дэңгээлдеги болжол компаниянын атаандаштыктагы стратегиясын иштеп чыгууга негизги шарт. Экономикалык болжолду иштеп чыгуунун баштапкы этабында бир нече болжолдоо усулдарын колдонуу керек. Андан кийинки этаптарда милдеттүү түрдө эксперттик усулун колдонуу керек. Эксперттик тайпага сырттан байланышта болгон адистердин курамына мекеменин ишкерлеринен чакыруу, туура болжол түзүүгө жардам берет жана ишкерлерде аналитикалык билүүнүн пайда болушуна түрткү болот.

Мекеменин өнүгүүсү үчүн иштелип чыккан жалпы болжол продукцияны сатып өткөрүү, өндүрүү жана башкаруу, ресурстар менен камсыздоо сфералары үчүн иштелип чыккан экономикалык болжолдордун «арифметикалык суммасы» болбоо керек. Биримдүү болжолдун татаал структурасы мекеме-

нин келер чактагы өнүгүүсүн жаңы жогорку дөңгөөлө чыгарылуусу зарыл.

Иштелип чыккан жалпы болжол мекеменин бардык бөлүмдөрүнө жеткирилип, ар бир ишкер өзүнүн милдеттерине байланыштуу эле эмес, жалпы мекеменин өнүгүүсү үчүн иштелип чыккан биримдүү болжолдун негизги бөлүмдөрү жөнүндө билүү керек. Экономикалык болжолдун негизинде мекеменин атаандаштыктагы өнүгүү стратегиясы иштелип чыгат.

Эффективдүү башкаруунун негизги белгилерине кайтсак, анда дагы бир белги - бул жамааттын жаңычылдык деңгээлинин бийиктиги. Биздин пикирибиз боюнча жамааттын жаңычылдык деңгээли – булл мекеменин жамаатынын ишмердигинин туруктуу, үзгүлтүксүз өнүгүүгө, ар дайым өзүн өзү жакшыртууга багытталышы.

Ошондой эле максаттарга жетүүдө чыгармачылык менен изденүү, илимий потенциалды колдонуу, маселелерди чечүүдө жаңы эффективдүү жолдорун табуу .[4]

Мекеменин ишкерлеринин көпчүлүгү жаңычылдык касиетине ээ болсо, ошого жараша башкаруу системасынын дагы жаңычылдык деңгээли бийик болот.

Мындай учурда мекеменин менеджментине атаандаштыктагы жөндөмдүүлүгү жогорку болгон стратегияны иштеп чыгуусу оңой болот.

Мекеменин уюштуруу маданиятынын өнүгүүгө багытталышынын мүнөздүү жактарына, биздин оюбузча, төмөнкүлөрдү айтууга мүмкүн:

1. Жаңы билимге умтулуунун уюштурулушу
2. Жамааттын ичинде ишенимдик, шериктештик жана тажрыйба алмашууга ар дайым даяр болуу атмосферасынын түзүлүшү

3. Персоналдын креативдүү, стандарттуу эмес ойлонуусун кубаттоосу (колдоосу)

4. Ишкерлерге сырткы өзгөрүүлөрдү туура болжолдоп, аларга тез жооп берүүнү үйрөтүү

Жыйынтыкта, мекеменин башкаруу системасын түзүүчү негизги факторлорго сырткы шарттарга ийкемдиги, экономикалык болжолдоо, жамааттын жаңычылдык деңгээли, уюштуруу маданиятынын өнүгүүгө багытталышы жана билимди жана маалыматты эффективдүү башкаруу системасы киришет.

Заманбап экономикалык процесстер жогорку даражадагы туруксуздугу жана тез өзгөрүмдүгү менен мүнөздөлөт жана экономикалык субъектилердин сырткы чөйрөнүн өзгөрүүлөрүнө тез туураланып, ийкемдүү болушуна мажбур кылат. Мекеменин сырткы чөйрөнүн өзгөрүүлөрүнө тез ылайыкташууга багытталган башкаруусу болбосо, мекеме атаандаштыктагы позициясын уттурат, жана анын атаандаштыкка болгон жөндөмдүүлүгү төмөндөйт.

Адабият тизмеси:

1. Громова Н.М., Громова Н.И. Основы экономического прогнозирования: учебное пособие./ М: Академия Естествознания, 2006 г.
2. Базилевич В.Д. Экономическая теория: политэкономия: М.: Рыбари, 2009- 870 с.
3. Т.Р. Маклакова, М.А. Пономарева Проблемы прогнозирования в деятельности предприятий. / Материалы Пятнадцатого всероссийского симпозиума / Под ред. чл.-корр. РАН Г.Б. Клейнера. – М.: ЦЭМИ РАН, 2014. – 210 с.
4. А.М. Базиева, А.Т.Гыязов, Б.А. Камчиев Кыргыз Республикасындагы чакан жана орто бизнестин инновациялык өнүгүүсүн анализдөө.// Наука, Образование, Техника.-№1-2015.-С.137-141

Рецензент: к.э.н. Жапаров Г.Д.